

БИБЛИОТЕКА ЖДРАЛ

Књига 1

Зоран Додеровић
СЛЕПИ КОЛОСЕК

Књига 2

Александар Павић
ДИВЉЕ ГУСКЕ ПРЕЛЕТУ ЗВЕЗДЕ
WILD GEES FLYING OVER THE STARS

Књига 3

Јован Крагујевић
ДУХОВНЕ ФРАКТУРЕ

Књига 4

Александар Шево
ДЕЛИЋИ ОГЛЕДАЛА

Књига 5

Милан Токин
ГОДИШЊА ДОБА

Ждрал

鶴

Књижевно-еколошки клуб
српско-јаванског пријатељства
文学とエコロジー
セルビア日本友好クラブ

Преглед ~~књига~~ ^{својих}
Књига 1 Зоран Додеровић,
Завијор је лубећи
у мучкој ~~и~~ ...
1951

Милан
По чему Јован
Милан? Ј. Ковчеж
Зт је фонтане бет Јурију?
1943

Књига 4
Велико кече
на вели доса ...
Милан Ковчеж,
Дугарина је зади каа.
1946

9 788681 308042

ГОДИШЊА ДОБА ●

Милан Токин
(1909, Вршац – 1962, Нови Сад)

Књижевник, публициста, преводилац. Изучавао је књижевно дело комедиографа Јована Стерије Поповића. Објавио 70-ак приказа у периодици: (Ђура Јакшић, Вељко Петровић, Џемс Џојс, Ален Фурније, Томас Ман, Виктор Иго, Ђакомо Казанова, Самјуел Батлер, Вирџинија Вулф, Јаков Игњатовић итд.) Објављене књиге: *Јован Стерија Поповић* (1956); *Царичин љубавник* (1960); *Вршачка даворија* (1975); *Вршац некад и сад* (1984). Превео с француског: Ромен Ролан *Живот Микеланђелов* (1948). С немачког: Егон Ервин Киш *Репортаже* (1948); Густав Шваб *Приче из класичне старине I, II* (1950; 1952); Штефан Цвајг *Шаховска новела* (1951); Теодор Фонтане *Ефи Брист* (1953). *Годишња доба* (1954) је прва збирка хаику песама написана код нас.

МИЛАН ТОКИН ● ГОДИШЊА ДОБА

● МИЛАН ТОКИН

Ждрал

БИБЛИОТЕКА ЖДРАЛ

Књига 5

Милан Токин

ГОДИШЊА ДОБА

Нови Сад, 2019.

УЗ ХАИКУЕ МИЛАНА ТОКИНА

Рукописна збирка хаику песама Милана Токина под насловом *Годишња доба* откуцана је машином ћирилицом на непагинираним листовима (мало пожутеле) чвршће бездрвне хартије формата 195x157 мм. Састоји се од 25 листова, повезаних белом врпцом, од којих први представља насловну страну (Милан Токин / *Годишња доба*). Годишња доба су овако заступљена: I / *Пролеће* – насловна страна и 5 листова са по 5 песама; II / *Лето* – насловна страна и 7 листова: 6 са по 5 песама, 1 са 2 песме; III / *Јесен* – насловна страна и 4 листа са по 5 песама. Распоред песама на страницама је по три на левој и две на десној половини листа. Укупно збирка садржи 102 песме, од којих је велика већина у тростиху. Стихови су степенасто увучени, већином за по једно словно место, негде за два и више.

У тексту су вршене различите интервенције. Исправке словних грешака, мање лексичке измене у тексту и измене у интерпункцији зеленим мастилом могле би бити ауторове. Интервенције дрвеном бојицом (боје вишње) – 12 прецртаних песама (са напоменом уз једну: *нипошто не*), прецртан други стих 1, песме на листу 11, промењен ред речи у првом стиху (истом оловком прецртане песме) песме на л. 17 – могле би такође бити ауторске. У

прилог овој претпоставци говори фрагмент хаику песме откуцан обрнуто на полеђини л. 3, који је прецртан истом оловком (друго лице не би имало разлога да то прецртава). Црним мастилом, сада избледелим, другим рукописом, унете су једна исправка речи са словном грешком: *чаишом*, л. 19, као и једна примедба, са звездицом: *frigidae* (латиницом), л. 22. Низ интервенција графитном оловком (исправка једне словне грешке, упитници уз неке од неисправљених словних грешака, знак *в* уз 41 песму – очигледно нечији избор из збирке – за сада су неидентификовани. Тристиси-амблеми уз свако од годишњих доба на насловној страни појединих *доба* прелепљени су непровидном (у ствари, полупровидном) лепљивом траком ширине 25 мм, од које су комади дужине 5–8 цм кидани руком, или сечени на једном крају а кидани на другом. Те амблеме је аутор назвао *стеговима*. Тако први прелепљени *стег* гласи: *Стег* пролећа (исправљено зеленим мастилом на *пролећни*): Сивомодрикасно (вероватно са словном грешком *н*) / модромагличасто / зеленобеличасто. Најзад, неидентификовану, вероватно ауторску интервенцију представља исечено место – недостаје прва песма на 3. листу.

Токинови хаикуи показују познавање суштинe и неких формалних конвенција класичне јапанске хаику поезије. Он се не држи слоговне

шеме 5–7–5, већ се опредељује за кратке стихове приближно те дужине. По правилу пише хаiku као тристих, а песме од два или четири стиха су ретке. Принцип напоредности контрастирања појава, који чини основу композиције у хаiku песми, код Токина је увек ефектно присутан (нпр.: *У шипражју зачиталог / пренуше ме / кротке очи срне*). У многим хаikuима појављује се реч која означава или наговештава годишња доба (обавезни јапански *киго* или *даи*). И код Токина наилазимо на интимни, тренутни доживљај природе и на осећање племените усамљености – карактеристике јапанског хаikuа. Међутим, природа код њега није само дивља и сеоска, него и градска – знак истинске, модерне асимилације културне и књижевне традиције. (Градска средина је за модерног човека исто тако *природна*, тј. дата, као што је сеоска била за средњовековног.)

С друге стране, Токин показује и низ типично европских одступања од јапанских канона, или тачније речено уношење европских песничких навика у јапански дух и форму. Код Токина има доста антропоморфних аналогича (*ђермови...огромних руку, киша плаче* итд.), понекад чак и у виду потпуне персонификације (*Крошњата липа / свог расцвета свесна / као скромна лепотица*). Има и декларативне емотивности или чак сентименталности (*Јеси ли*

срећан / опали листе...?, Сузе суздржане), али не одвише често. Квазифилозофских апстракција као што је чему *стрепити стално / због пролазности?* има сасвим мало. У целини, Токинови хаикуи нису превише оптерећени елементима који су у европској поезији (без обзира на њену разноврсност) легитимни, док се у хаику поезији осећају као страно тело, јер нарушавају принцип бележења *оног што јесте као такво*.

Наравно, коректан хаику још није самим тим добар хаику, тј. добра поезија. Токинови хаикуи су песме различитих естетских домета. Понекад он губи осећај за конкретно, без чега нема доброг хаикуа: *Здраво, магло, / посребри сивост / и људи и свега*. Његове кованице – сложени придеви (*Краткоутешне, цветнораспевано*, итд.) више су гломазне него прецизне. Поента песме је понекад наивно сентиментална. Али мерена строгим мерилима, ова збирка је довољно богата лепим, оригиналним, свежим песмама да би се оправдала. Историјски моменат – чињеница да је ово прва наша, врло рана, збирка хаику песама – само допуњује, али не одређује, њену вредност. Токинова *Годишња доба* обогаћују његов књижевни лик, али и нас као читаоце.

Александар Нејгебауер

Летопис Матице српске, Нови Сад, 1982.

I ПРОЛЕЋЕ

ПРОЛЕЋНИ СТЕГ

Сивомодрикасто
модромагличасто
зеленобеличасто

Усклици ждралова,
затишје лавежа
у смлаченој ноћи.

Заустави сат,
зар стално стрепети
због пролазности?

Иза замезгралог грања
лењо змијуга воз...
Бикови ричу од пожуде.

Гаврани врaнoгaрaви
oд зoрe
и oни су румени

Мољац златастa тeлa...
Јe ли збoг тoгa
штeтoчинa тoликa?

Кафа, кафа...
Њен укус буди
чежњу за даљином.

Како да се не смешим,
у слапу дечјих гласова
препознао сам твој.

Крошњата липа,
скромна лепотица
свог расцветања свесна.

Да ли и ти знаш
у кавезу, птицо,
да је пролеће близу?

Нека киша плаче
место тебе,
ти треба да се смешиш.

Девојке загледане далеко,
али мисли су им ипак
тако близу.

Гле, опило ме
свежебрзо зеленило
низ пругу...

Расцвале воћке
запрашене месечином...
Али може их убити мраз.

Праскозорја разговора:
пепељара пуна пикаваца
а грла туге.

Свакако је хладно
и пепељастој роди:
дрежди на једној нози.

Ни сирена ни будилник,
ах, да, недеља је!

Гле, и глог
има жуту хаљину,
као и ти...

За небом тугују
кишне капи
и у барицама га се, ето, сећају.

Неистопљиве
пахуље расуте?
Не, бехар јасмина.

У шипражју зачиталог,
пренуше ме
кротке очи срне.

Ветар међ гранама
паукову мрежу кида
као живот...

Сунце просине
кишном помаглицом,
жабе се опет радују!

Отворите прозор
да и ласте
чују Шопена...

Не сијалицу,
уз пламен свеће
мања је самоћа!

Искапи до дна
ово јутро свежег
мириса сенокоса.

II ЛЕТО

ЛЕТЊИ СТЕГ

Жаркозелено
пригушенозлатасто
модрикастозелено

Учионицама безгласним
ђачке клупе сањају
свој летњи сан.

Као твоје очи плав
пољски цвет
незнана имена.

Како проводиш
у кавезу, птицо,
тескобне дане
у једноликом низу?

Под мојим прозором
корак неравномеран...
Мислилац или пијанац?

Некад саркофаг
страшног центуриона,
крње појило сада...

Прижеднели ђермови
вапе огромних руку
пружених у небо без дна.

Задихан пас
голубове прогони
као човек истину.

Над стоном лампом
ореол мушица које
и мамутима већ досађиваху.

У снопу месечине
твоје бедро блесну
као муња.

Гле, од жеге јулске
успаван будилник

На песку устремљен пуж
оставља за собом траг
попут људске повести.

И уморан цвркут ласте
освежење је на спарини,
тешкој, јулској.

Златастожути пачићи
на смарагду траве...
Ждеруждеруждеру.

На јастуку
твоја глава
као сањив цвет.

У спарној ноћи
заћуташе зрикавци
од уњакања радија.

Ветре пријатељу,
молим те,
немој трести звезде.

Славуј,
како то пева
кад нема нота?

Дрворед дудова
радост: деце, ракијаша
и амбициозних свилопрелаца.

Звона горда
звона циликава
једини остатак хришћанства.

Напуштеним вртом
расцвала се ружа
никоме потребна, кажу.

Спусти га да не прсне
вагонско окно
од модрине мора
што изненада блесну.

Падају звезде,
звезде падају...
На јави или сну?

Згасну звезда
над црним сребром мора.
Не, то је светионик...

Шуморе таласи,
таласи шуморе...
Једина вечност.

У ноћи
два свица
о љубави говоре.

Зар су тужније краве
залутале гробљем
него на ливади?

Сањивом тишином
детлић све тромије
куца Морзеоуе знаке.

Како да умирим срце
од предјесење
месечине зреле?

У житу таласавом
вишњево распеће
и два јаблана вита.

Твој сањиви шапат
на мојим
зеницама будним.

III ЈЕСЕН

ЈЕСЕЊИ СТЕГ

Зеленомрко
опојнорујево
жутозлатнобескрајно

Зрели кестен
падом својим
појачао тишину!

Мирис дуње сећа,
зна ли ико зашто,
на пролазност.

Запевајте песму
гроздни виногради
за далеку виткост,
виткост девојачку.

Киша пљусколи
па ипак врапци
и даље цавелјају.

Ожутели кукурузи,
уморни ратници
у строју.

У ноћи опојној,
у ноћи јесењој
бисер твога смеха...

Зрикавци,
да њих није, кажу,
ни грожђе сазрело не би.

Твоје усне
на трепавицама
прекидају мој
грозничави страхосан.

Отужночежњив гук грлице
и метални лепет крила...
До у вечност.

Да ли одиста знаш
у кавезу, птицо,
јесен је навукла
хиљадубојну ризу?

Не газите саг
сувог лишћа нетакнут
као првина снежна.

Здраво, листе рујеви,
над чашом нагнут,
сркни ново вино.

Новембарско небо је
кровињара сиромеха:
немилосрдно прокишњава.

Јеси ли срећан,
опали листе,
најзад си слободан.

У ноћи
глас дивљих пловки...
На север или југ?

Остави чаршав
на столу...
Биће нам можда топлије.

Муње блеште
сред новембра,
злослутно се крсти Баба Марта.

Сузе суздржане,
сузе неплакане,
највеће проклетство!

Када си запевала
у тужнокишној ноћи
као да је гранула
пролећносвежа зора.

Коза Самарићанка,
утеха сиротиње.
Због тога су јој очи
препуне презирне туге.

IV ЗИМА

ЗИМСКИ СТЕГ

Белоблескутаво
црнобаршунасто
бледомодросивкасто

Шафранобојно вино
суздржљиве мудрости
и снаге пуно.
Види се да је старо.

На мом длану
звездаста пахуља
претворила се у кап.

Сагни главу,
не скрши
нежну тишину
снежног расцветања.

Новогодишња ноћ,
а већ се чује
љубавни зов мачке.

Посред шуме јелка
снегом окићена,
за кога?

Здраво, магло,
посребри сивост
и људи и свега.

Кроткоутешне су ти очи,
док премизгујемо
злохранобуђаву проју.

Оголело дрво
оковано ледом
зар ће икад бити
цветнораспевано?

Зимске хризантеме,
толико сте налик
гордим ледојкама.

Зауставите дах,
да не издахне
сабласна сијалица
цомбасте улице.

Снег и сунце,
сунце и снег,
продрта ципела
прижељкује мраз.

Кроз сан
шкргуће воз
као да миш клопара.

Иза покислог
вагонског окна
дрежде дремљива села:
расквашени акварели.

Кроз олујну ноћ
сабласни јаук
оголелих грана.

Кроз сан
клопара воз
као да миш шкргуће.

Старица...
Је ли могуће
да су и њој тепали,
грлили је чак?

Дозволи чајнику
да доврши
своју причу.

Да ли уопште знаш,
птицо у кавезу,
да снег копни,
а пролеће је близу.

Заспали град заснежен
ироничним сумраком
млечномркле маглине.

Упрљаним снегом
промрзло ћурличе
гладна шева.

1928–1953

НОВО ЧИТАЊЕ ТОКИНОВИХ ГОДИШЊИХ ДОБА

Постоје аутори чија дела остану, у великој мери, скривена од очију јавности. Као у неком зимском сну она чекају поновно откривање. Могли бисмо у ту групу стваралаца да сврстамо књижевника и критичара из Вршца, Милана Токина (1909–1962). Захваљујући проф. др Александру Нејгебауеру, који је пронашао рукопис *Годишња доба* и представио га у часопису *Летопис матице српске* (1982). Токин носи ореол нашег првог хаiku песника. Сматра се да је он и једини хаiku песник између два светска рата с простора бивше Југославије.

Деценијама касније тај рукопис је пратила мистерија и питање да ли је сачуван? Испотавило се на срећу да је ипак сачуван у Рукописном одељењу *Матице српске* у Новом Саду. Разрешен је још један занимљив детаљ.

У пронађеном рукопису под инвентарским бројем М.14.190 из РОМС стоји:

Збирка лирских тернута под насловом *Годишња доба* отиснута је у 300 примерака у штампарији *Либертатеа* у Вршцу. Од тога је 50 пуштено у продају а остало намењено пријатељима.

Осим хаику заоставштине, Токин је написао и објавио и два романа: *Вршачка даворија* и *Царичин љубавник*. Посвећено је изучавао књижевно стваралаштво славног суграђанина Јована Стерије Поповића. Највише његовом заслугом основано је *Стеријино одељење* – данашњи *Стеријин музеј* у Вршцу. Бавио се новинарством и превођењем. Радећи као новинар упознао је многе занимљиве личности, па и нашег нобеловца Андрића. Романа је објавио у својој зрелој књижевној фази, док је хаику почео да пише веома млад.

Коначна верзија, сачуваног рукописа из Ручкописног одељења *Матице српске*, има три песме мање од варијанте коју је анализирао Александар Нејгебауер. Уместо 102 имамо 99 песама. Аутор песме не назива хаикуом, већ је имао неколико верзија:

- Лирске искре,
- Лирски тренуци,
- 99 лирских тренутака,
- Лирски тренути...

На крају се одлучио за последњи назив лирски тренути. Као што сам наслов говори збирка *Годишња доба* има четири целине, а свака почиње одговарајућим стегом:

– *Пролећни стег*: сивомодрикасто, модромагличасто, зеленобеличасто.

– *Летњи стег*: жаркозелено, пригушенозлатасто, модрикастозелено,

– *Јесењи стег*: зеленомрко, опојнорујево,
жутозлатнобескрајно,

– *Зимски стег*: белоблескутаво, црнобаршу-
насто, бледомодросивкасто.

Ако томе додамо 4 стега, добијамо 99 песа-
ма. Пролеће садржи 25 песама, лето 30, и јесен и
зима 20.

Велика већина песама из Токинове збир-
ке написана је у облику терцине, а мањи број
представљају катрени. Имамо дванаест катрена
распоређених на следећи начин: пролеће: 1 катрен,
лето: 1 катрен, јесен: 5 катрена, зима: 5 катрена.

Поред дванаест катрена збирка садржи и два
дистиха. У избор су укључене песме од 1928. до
1953. Следећих пет песама настало је у периоду
између два светска рата:

Зима

На мом длану

Звездаста пахуља

Претворила се у кап.

(1928)

Сустрет

У шипражју

Пренуше ме

Кротке очи срне.

(1933)

Предјесења молба

Ветре, пријатељу,

Немој трести

Звезде.

(1933)

Самоћа

Не, сијалицу

Уз пламен свеће

Самоћа је мања!

(1940)

Дилетант

Славуји,

Како то певају,

Кад немају нота?

(1940)

Прва од наведених песама потпуно је у духу хаikuа. Пошто је песма из 1928. године, аутор је тада имао свега деветнаест година. Док се у кап претвара звездаста пахуља, у стиховима се осећа младалачки набој.

Хаiku се пише без наслова, и у коначној верзији аутор их је изоставио.

Друга песма спада међу успелије. Контраст у песми је јасан, песника су пренуле кротке очи срне. За сваку врсту поезије, па и за хаiku пресудан је

блесак тренутка. Доживљај је водиља песничког надахнућа и од истинског доживљаја све почиње. Песма је деветнаеста по реду у пролећном циклусу. За разлику од првобитне верзије додата је реч *зачитаног*.

*У шипражју зачитаног
пренуше ме
кротке очи срне.*

Трећа песма од издвојених за збирку је делимично промењена. Наслов *Предјесења молба*, је изостављен, а додата је фраза *молим те*. Песма је персонификована, песнички субјекат моли ветар да не тресе звезде. Песма је шеснаеста у летњем циклусу, и њена верзије гласи:

*Ветре пријатељу,
молим те,
немој трести звезде.*

Четврта песма дочарава класичан хаику тренутак племените усамљености. Постоје две амбијенталне варијанте, сеоска и урбана. Овде се опредељује за сеоску варијанту, с пламеном свеће. Песма је 22. у пролећном циклусу. У односу на првобитну верзију дошло је до инверзије у трећем стиху:

*Не сијалицу,
уз пламен свеће
мања је самоћа.*

Пета одабрана песма посвећена је самоуким певачима славујима. У јапанском хаикуу нико не треба да учи ни славуја ни жабу шта да раде, а Токин на то додаје и елеменат чуђења. Песници су чуђење у свету, како гласи познати стих А. Б. Шимића. Претходна верзија је у множини, а ова, 18. у летњем циклусу – у једнини:

*Славуј,
како то пева,
кад нема нота?*

Мада своје песме не сматра хаикуом, Токин је, очигледно, познавао структуру ове врсте поезије. Употребљавао је кигу, користио је интимни доживљај природе, док су наслов и композиција збирке потпуно у духу хаикуа.

Читајући Токинову збирку, схватићемо да је реч о талентованом и пажње вредном песнику, а објављивање стихова његових *Годишњих доба*, верујемо, обрадоваће љубитеље песама кратких као уздах. Познато је да је Милош Црњански тако називао хаику, а претпоставка је да је Токин и упознао ову поетску форму захваљујући његовој антологији

Песме старог Јапана (1928). Милош Црњански и Милан Токин били су весници овдашњег хаику таласа. Деценије су прошле, док се то није десило, и то додатно повећава значај њиховог подухвата.

Александар Павић

БЕЛЕШКА О АУТОРУ

Милан Токин, публициста и историчар књижевности, рођен је 18.08.1909. у Вршцу, а умро 30.03.1962. у Новом Саду. После школовања у родном граду студирао је на Правном факултету у Београду радећи паралелно као новинар. И после дипломирања, 1936, остао је у журналистици – био је сарадник „Времена“ и новинске агенције „Авала“. Пропутовао је све балканске земље, Аустрију, Мађарску и Пољску, а од 1938. до 1941. био је дописник из Берлина. Почетком рата интерниран је са особљем југословенске амбасаде, па враћен у Београд. Радио је техничке послове у штампарском предузећу „Београд“, а 1943. се повукао у Вршац, не желећи да га приморају на активан новинарски рад. Био је дневничар у „Банатском каменолому“. По ослобођењу, службовао је у привредним институцијама, а од почетка 1949. у Државном историјском архиву, Градској библиотеци и Народном музеју у Вршцу, који је његовом заслугом основао Стеријино одељење, данас Стеријин музеј. Од 1957. до смрти био је библиотекар на Филозофском факултету у Новом Саду. Не рачунајући младачке песме, тек 50-их година је почео да се интензивно бави књижевношћу и позориштем, најпре

рецензијама, затим историјско-журналистичким написима из културне историје. Посебно је изучавао Стерију, повезујући његово дело са вршачком стварношћу и личностима реалног живота. Тако је настала књига *Јован Стерија Поповић* (1956), која свакако спада међу најбоље радове о нашем комедиографу. Пред крај живота бавио се судбином авантуристичких духова нашег поднебља од XVII до XIX века („Нин“, 1959, 1960), па му је 1960. објављена књига *Царичин љубавник*, о генералу Симеону Зорићу. Обимном публицистичком и културноисторијском раду прикључио је преводе са немачког (Шваб, Цвајг, Е. Е. Киш, Т. Фонтане) и са француског (Р. Ролан, Казанова). Сарађивао је и у новосадској „Нашој сцени“. У написима о Стерији говорио је и о представама Стеријиних драма у СНП.

Садржај

Уз хаикуе Милана Токина	5
I ПРОЛЕЋЕ	9
Пролећни стег	9
II ЛЕТО	21
Летњи стег	21
III ЈЕСЕН	35
Јесењи стег	35
IV ЗИМА	45
Зимски стег	45
Ново читање Токинових Годишњих доба	55
Белешка о аутору	63

Милан Токин
ГОДИШЊА ДОБА
Нови Сад, 2019.

Библиотека Ждрал
Књига 5

Уредник
Зоран Додеровић

Лектор
Александар Шево

Коректор
Кармен Антић

Корице
Никола Шево

Издавач
Књижевно-еколошки клуб српско-јапанског
пријатељства „Ждрал”, Нови Сад

За издавача
Александар Павић

Припрема и штампа
Наиспринт, Ниш

Објављивање књиге помогли су:

Књижевни клуб *Дис* Бачка Паланка
Културни центар Бачка Паланка
Народна библиотека *Вељко Петровић* Бачка Паланка

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

821.163.41-193

ТОКИН, Милан, 1909-1962

Годишња доба / Милан Токин. - Нови Сад : Књижевно-еколошки клуб
српско-јапанског пријатељства "Ждрал", 2019 (Ниш : Наис принт). - 65
стр. ; 17 cm. - (Библиотека Ждрал ; књ. 5)

Тираж 300. - Белешка о аутору: стр. 63-64.

ISBN 978-86-81308-04-2

COBISS.SR-ID 330441991